

Бондаренко Лілія Олексіївна
(Харківський національний університет внутрішніх справ)

УДК 343.544(477)

ПРОСТИТУЦІЯ: ЮРИДИЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

У статті проаналізовано українське законодавство відносно основних підходів до вирішення проблем секс-індустрії на правовому рівні. Висвітлено причини проституції, напрями подолання проблем, пов'язаних із залученням неповнолітніх до проституції.

Ключові слова: неповнолітні, проституція, профілактика проституції, секс-індустрія, сутенерство.

Трансформаційні процеси, які відбуваються після розпаду Радянського Союзу, торкнулися всіх аспектів суспільного життя. Разом із демократією в країні з'явилися економічна криза, політична нестабільність, різке збіднення значної частини населення, втрата ціннісних орієнтирів у культурі, недоліки в стратегічних питаннях освіти та виховання. Все це впливає на моральне виховання та духовний стан молодого покоління. Поряд з наркоманією, токсикоманією, алкоголізмом та іншими негативними проявами, «розквітає» проституція [6].

Метою статті є аналіз деяких актуальних питань, пов'язаних з проблемою проституції в українському законодавстві, причинами та наслідками цього явища.

Феномен проституції в даний час стає цілком нормальним явищем, яке існує як би поза соціумом і одночасно з ним, розвиваючись, удосконалюючись і все глибше укорінюючись.

За оціночними даними соціологів, в 2011 році в Україні до комерційного сексу в середньому було залучено 50 тисяч жінок. За інформацією О.Балакіревої, кожна шоста-сьома повія – неповнолітня [6]. Це є найтривожнішим, коли вік дітей, яких залучають до заняття проституцією, продовжує знижуватися. Сьогодні в державі майже неможливо встановити реальну кількість осіб, що займаються проституцією. Офіційно особу можна назвати проституткою лише тоді, коли на неї за таке заняття було накладено адміністративне стягнення.

Проституція – це залучення до безладних статевих відносин інших осіб, крім подружжя, в обмін на негайну оплату грошима чи іншими цінними речами. Термін «проституція» походить від латинського слова «виставляти привселюдно». Отже, під проституцією розуміють позашлюбні статеві відносини за плату, що не мають у своїй основі почуттєвого потягу. Існують й інші визначення негативного соціального явища «проституція». За висловом І. Д. Зверевої, «проституція – це сфера знеособлених емоційно, позашлюбних, безладних, здійснюваних за плату статевих стосунків» [6].

Під втягненням у заняття проституцією розуміють дії, внаслідок яких особа спонукається до зайняття проституцією, залучається до неї, у особи виникає бажання поводитися певним чином. Втягнення особи у зайняття проституцією в основному здійснюється шляхом обману (наприклад, обіцянками отримувати великі прибутки, бути незалежною, жити «на широку ногу», відпочивати на престижних курортах тощо).

Примушування до зайняття проституцією – це дії, внаслідок яких інша особа всупереч своєму бажанню повинна почати займатися проституцією. Примушування може здійснюватися такими способами: обманом, шантажем, використанням уразливого стану потерпілої особи, насильством чи погрозами його застосування.

Дослідники виділяють основні види проституції за суб'єктом: чоловіча й жіноча, доросла та дитяча. А також, наступні важливі ознаки проституції:

- як роду занять – задоволення сексуальних потреб клієнтів;
- за характером – систематичні статеві зв'язки з різними особами без почуттєвого потягу і спрямовані на задоволення статевої пристрасі клієнта в будь-якій формі;
- згідно мотиву занять – заздалегідь погоджена винагорода у вигляді грошей чи матеріальних цінностей, що є основними або додатковими джерелами існування особи, що надає секс-послуги [2].

У сучасній кримінології та кримінальному праві проституція отримала наукове висвітлення у працях Н. А. Авериной, Ю. М. Антояна, А. А. Габіані, Я. І. Гілінського, С. І. Голоду, А. П. Дьяченко, Л. Д. Єрохіної, В. А. Іващенко, О. М. Ігнатова, В. І. Лебеденко, Є. Б. Мізуліної, В. Н. Перекрестова, Н. В. Уханова, Е. Ф. Побігайло, Ю. Є. Пушовчкін, М. А. Селезньова, Є. В. Тюрюканова, С. І. Улицького, Є. В. Шибанової, А. Є. Шпака, багатьох інших вчених. Проблема, пов'язаним з торгівлею жінками та дітьми, дитячою проституцією у своїх працях присвячували увагу такі вчені як: О. Балакірева, Т. Денисова, В. Іващенко, І. Капець, К. Левченко, В. Лунєєв, А. Наумов та інші. Проблеми встановлення відповідальності за заняття проституцією та захисту статевої моральності від злочинів, пов'язаних із заняттям проституцією, розглядали у своїх роботах Ю. В. Александров, К. Л. Бугайчук, С. Ф. Денисов, А. П. Дьяченко, В. Іващенко, О. М. Ігнатов, І. І. Карпець, М. І. Коржанський, Л. С. Кучанський, А. В. Ландіна, В. І. Лебеденко, В. О. Морозова, Є. І. Поршні, А. С. Політова, І. І. Присяжнюк, С. С. Яценко та ін.

У кримінальному кодексі України міститься цілий розділ XII, який має назву «Злочини проти громадського порядку та моральності». До цього розділу віднесені й діяння пов'язані з експлуатацією проституції, створення або утримання місць розпусти і звідництво, сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією. Проституція є зв'язуючою ланкою, виступає каталізатором в ланцюгу проявів різноманітних соціальних патологій [1].

У нашій країні кримінальна відповідальність за заняття проституцією була скасована (Законом України № 3316-IV від 12.01.2006 р.). На сьогоднішній день кримінальна відповідальність передбачена за організацію заняття проституцією, зокрема ст. 303КК України: «Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією» [4]. Особливу увагу хотілося б приділити частинам 3 та 4 даної правової норми, які стосуються вчинення його щодо неповнолітніх та малолітніх осіб. Адже на сьогоднішній день особливе занепокоєння становить всезростаюча кількість випадків втягнення у заняття проституцією саме цієї категорії осіб. Суспільна небезпечність вказаного злочину, коли він вчиняється стосовно неповнолітніх, підвищується, адже неповнолітні особи – це найбільш вразлива частина суспільства.

А. Галагузова, наголошує, що характерними особливостями проституції неповнолітніх є: неусвідомленість здійснюваних вчинків; відсутність усвідомлення загрози криміналізації своєї поведінки та способу життя; неусвідомленість наслідків своєї поведінки для фізіологічного, психічного та духовного здоров'я; правовий нігілізм, що пов'язаний з асоціальним оточенням; підвищений рівень тривожності в неповнолітніх дівчат-повій; сексуальні контакти у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння.

Сама ж проституція кримінально-караною не є, проте, вона відноситься до адміністративних правопорушень (ст. 181-1 «Заняття проституцією» кодексу України про адміністративні правопорушення). Зокрема, дана стаття передбачає попередження або штраф у розмірі від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного штрафу, доведеться сплатити від восьми до п'ятнадцяти мінімумів.

Стрімке поширення даного негативного суспільного явища в нашій країні зумовлює необхідність розроблення та запровадження ефективних програм її профілактики та подолання. Однією з важливих передумов при розробленні таких програм є вивчення і врахування різноманітних причин та негативних суспільних наслідків, до яких призводить цей вид девіації. Поширенню цього явища, на думку науковців, сприяють наступні групи причин проституції неповнолітніх [5]:

Соціальні: соціальна нерівність у країні; порушення принципів соціальної справедливості; деформація ціннісних орієнтацій, низька соціонормативна культура суспільства; сексуальна реклама та сексуальна пропаганда у ЗМІ; послаблення соціального і правового контролю з боку держави (міліції, школи, медичних закладів).

Соціально-політичні: корупція в органах влади; нестабільність політичного устрою держави; відсутність чіткого механізму законодавчого регулювання проституції; ігнорування нормативно-правових актів регулювання проституції.

Соціально-економічні: соціально-економічна нестабільність в державі; криміналізація економіки держави; наявність тіньової економіки; бідність; безробіття; зубожіння населення; деформації у сфері розподілу благ; деформація споживацьких установок; соціальна нерівність; бажання неповнолітніх швидко стати матеріально незалежними.

Психофізіологічні: акселерація; наявні психічні відхилення (психопатія, олігофренія в степені дебільності і т. п.); експериментальна форма сексуальної поведінки як наслідок порушення процесу психосексуального розвитку дівчинки; гіперсексуальність як наслідок підвищення рівня статевих гормонів; сексуальна компульсивність (сексуальна залежність), в основі якої лежить підвищена сексуальна активність, пов'язана з компульсивним (непоборним) тяжінням і нездатністю контролювати сексуальні бажання.

Психолого-педагогічні: дефіцит емоційного контакту з батьками, особливо з матір'ю; висока особистісна тривожність; порушення у сфері міжособистісних відносин (нездатність індивіда встановити адекватний контакт з оточуючим середовищем); бажання виглядати дорослим; прагнення здобути підтримку й захоплення ровесників; несформована або деформована система моральних цінностей; бажання самоствердження; цікавість; орієнтація на задоволення своїх потреб будь-якою ціною; відчуження сексуальних відносин,

Очевидно, що в переважній більшості випадків залучення неповнолітніх до проституції зумовлене комплексом причин. Визначити, які з вищенаведених причин є домінуючими, досить складно, оскільки кожен конкретний випадок залучення дівчинки до проституції є індивідуальним процесом, зумовленим конкретними обставинами. Однак, дозволимо собі відмітити, що, якщо в 20-ті рр. XX ст. основними мотивами заняття проституцією серед жінок, в тому числі неповнолітніх дівчат, були голод, бідність та злидні, то в наш час сфера секс-бізнесу є способом забезпечення «красивого життя» [5], що свідчить про кризу перетворення сексуальності із мети в засіб; посттравматичний синдром сексуального насильства; несформованість позитивного образу «Я»; невпевненість у собі та низька самооцінка; спроба за допомогою фізичної близькості вирішити проблеми психологічного дискомфорту.

Соціально-педагогічні: зваблення дорослими, примус; низький рівень сексуальної культури особистості; конфлікти в сім'ї; насилля в сім'ї; неблагополуччя в родині: пияцтво й аморальна поведінка батьків; виховання в неповній сім'ї; бездоглядність; надто жорсткий контроль з боку батьків; порушення емоційних

контактів із батьками, особливо з матір'ю; зниження престижу материнства; соціальне сирітство; невідповідність освітніх програм статевого виховання; недоліки статево-рольового виховання; відчуження від школи, розрив позитивних зв'язків зі школою; ранній початок статевого життя; статева деморалізація суспільстві споживачкої психології.

Ефективними адміністративно-профілактичними заходами представляють комплексні заходи щодо попередження втягнення неповнолітніх до проституції, здійснювані злагоджено у взаємодії органів освіти, охорони здоров'я, міліції та ін. Але першочергове значення має здійснення комплексу соціально-економічних, моральних, правових заходів на подолання залучення в проституцію [7]. У цьому зв'язку основні зусилля повинні бути спрямовані на моральне відродження суспільства, відновлення системи його ціннісних орієнтацій, корекції неадекватних соціально-психологічних уявлень щодо проституції.

Як висновок зазначимо, що проституція має всі умови для подальшого підпільного поширення, відсутній на сьогодні на національному рівні єдиний комплексний підхід щодо створення системи протидії дитячій проституції. Це складна проблема, розв'язувати яку виключно кримінально-правовими засобами неможливо. Потребує розробки концепція виховання дітей. Ми наголошуємо на необхідності детального дослідження соціально-психологічних уявлень щодо проституції перш за все серед неповнолітніх, з метою подальшої розробки корекційних програм спрямованих на попередження залучення до проституції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балакірева О. М. Секс-бізнес в Україні: спроба соціального аналізу / Балакірева О.М., Бондар Т.В., Галустьян Ю. М. [та ін.] – К. : Український ін-т соціальних досліджень, 2001. – 159 с.
2. Варивода В. Адміністративно-правова протидія проституції: вирішення проблеми / В. Варивода//Право України. – 2005. – № 7. – С. 61-62.
3. Голосенко И. А. Социологические исследования проституции в России: история и современное состояние вопроса / И. А. Голосенко, С. И. Голод. – СПб. : Петрополис, 1998. – С. 58.
4. Іващенко В. О. Проблема відповідальності за заняття проституцією у законодавстві України [Електронний ресурс] / В. О. Іващенко // Юридичний журнал.-№ 9. – 2005. Режим доступу до журн.: <http://www.justinian.com.ua/magazine.php?id=51>.
5. Кушнірчук О.Р. Чинники та причини формування схильності до проституції у вихованок школи-інтернату [Електронний ресурс] / О. Р. Кушнірчук. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchdpu/ped/2012_104_1/Kushnir.pdf.
6. Мінц М. О. Соціологія девіантної поведінки: навч. посібник для вузів / М. О. Мінц. – Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили. – 2010. – 244 с.

7. Шевчук Т. А. Щодо негативної ролі засобів масової інформації у популяризації заняття проституцією серед неповнолітніх [Електронний ресурс] / Т. А. Шевчук// Форум права. – 2012. – № 2. – С. 774-778. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12stapcn.pdf>.

В статье проанализировано украинское законодательство относительно основных подходов к решению проблем секс-индустрии на правовом уровне. Освещены причины проституции, направления преодоления проблем, связанных с привлечением несовершеннолетних к проституции.

Ключевые слова: *несовершеннолетние, проституция, профилактика проституции, секс-индустрия, сутенерство.*

The main approaches on solving the problems of the sex industry on the legal level in Ukrainian legislation are analyzed in the article. The main reasons of prostitution, the direction of overcoming the problems associated with the involvement of minors in prostitution are highlighted.

Key words: *minors, prostitution, prevention of prostitution, sex industry, pimping.*

Стаття надійшла до редакції 06.10.2013
